Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Viite: asiantuntijalausuntopyyntö 19.4.2018, VNS 1/2018 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022

Uudenmaan ELY-keskuksen ja TE-toimiston lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle koskien valtioneuvoston selontekoa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019-2022

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Uudenmaan TE-toimistolta ja Uudenmaan ELY-keskukselta kirjallista lausuntoa selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta 2019-2022. Katsomme, että tarkoituksenmukaisuussyistä ja samaa hallintoa edustavina tahoina voimme antaa yhteisen lausunnon, jossa tuomme esiin ELY-keskuksen ja TE-toimiston huomiot selonteon sisällöstä.

Keskeinen selonteon kanssa yhtäläinen näkemyksemme on, että talouspolitiikassa tulee hyvän suhdanteen aikana olla keskiössä työllisyyttä tukevat toimet. Kasvaneesta työvoiman kysynnästä ja työttömyyden vähenemisestä huolimatta Uudellamaalla on myös kohtaannon ongelma: osa työnhakijoista ei työllisty puutteellisen osaamisen, heikon soveltuvuuden tai muiden työllistymisen esteiden vuoksi, myös etuusjärjestelmä saattaa johtaa tilanteeseen, jossa työn vastaanottaminen ei ole kannattavaa. Samaan aikaan usea toimiala ei saa riittävästi osaavaa työvoimaa, kuten ICT-ala tai jo pitkään työvoimapulasta kärsinyt puhtaanapitoala.

Selonteko sisältää muutamia keskeisesti TE-hallintoa ja toimialaamme koskevia kohtia, joista olemme katsoneet tarpeelliseksi tuoda näkemyksemme esiin. Lausuntomme noudattaa selonteon sisällysluettelon mukaista otsikointia ja järjestystä.

5.3.1. Hallinnonalakohtaiset linjaukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Vuoden 2018 alusta astui voimaan muutos, jonka myötä osatutkinto- ja tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus rahoitetaan OKM:n valtionosuusjärjestelmän kautta. Uudenmaan (ja valtakunnallisestikin) osalta tämä on käytännössä merkinnyt mm. uuden yhteistyömallin luomista, mutta ennen kaikkea työvoimakoulutuksen toteuttamisen itsenäisyyden ja liikkumavaran huomattavaa kaventumista. Ammatillista työvoimakoulutusta volyymiltaan suurempi työttömän omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella on jo aiemmin rahoitettu muuten kuin työllisyysmäärärahalla. Edellä mainittuja asioita ei opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalakohtaisessa suunnitelmassa ole huomioitu, vaikka liitteessä 2 omaehtoisen koulutukseen suunnitellun lakimuutoksen kustannusvaikutus onkin numeroina todettu.

UUDENMAAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

0295 021 000
www.ely-keskus.fi
Y-tunnus 2296962-1

Kirjaamo
PL 36, 00521 Helsinki
kirjaamo.uusimaa@ely-keskus.fi

Työvoiman osaamisen kehittäminen on kiistatta keskeisimpiä työllisyyspolitiikan painopisteitä nyt ja tulevina vuosina kohtaanto-ongelman vuoksi. Uudellamaalla työikäisten korkeakoulutettujen suhteellinen osuus on laskemassa ja ainoastaan peruskoulun varassa työmarkkinoille suuntaavien määrä on muuta Suomea korkeampi. Selonteossa on toisaalla myös todettu, että tuottavuuden kasvua Suomessa ei enää kohenna työvoiman määrän kasvu väestön ikääntyessä. Osaavuus ja osaamisen ylläpitäminen ovat avainasemassa. Eri hallinnonalojen kautta myönnettävän rahoituksen riittävyys pitää pystyä turvaamaan. Selonteko ei tältä osin anna selviä vastauksia.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Perusväylänpidon rahoitus on ollut vuosia kestämättömällä tasolla, jolla koko väyläverkon kunnon ylläpitoa ei ole voitu turvata. Tätä on paikattu erillisillä lisärahoitus- ja korjausvelkaohjelmilla vuosina 2016-2019. Parlamentaarinen väylänpidon rahoitusta pohtinut korjausvelkatyöryhmä toi esille kevättalvella 2018 julkaistussa loppuraportissaan perusväylänpitoon tarvittavan 300 miljoonan euron suuruisen vuotuisen määrärahalisäystarpeen. Tämä ei toistaiseksi näy julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2019-2022. Mikäli rahoitustaso olemassa olevan liikenneinfran ylläpitämiseksi ei ole riittävä, voi se asettaa alueita eriarvoiseen asemaan. Jo nyt tietyillä alueilla kunnat rahoittavat valtion väylästön infrahankkeita. Tienpidon siirtyminen maakuntahallinnon tehtäväksi tullee myös lisäämään hallinnollista työtä ja siten vaatimaan lisäresursseja, vaikkakin varsinainen tienpidon rahoitus säilyy LVM:n erillisrahoituksena.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

Selonteon työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaa käsittelevään kappaleeseen on kirjattu, että määräaikaishaastattelujen ja aktiivimallin toimeenpanoa tuetaan 2019 myöntämällä lisää toimintamenomäärärahoja henkilöstön palkkaamiseen. Mahdollisuus lisähenkilöstön palkkaamiseen on erinomainen asia, koska tuloksellista työllisyyttä tehdään tekevillä käsillä, jotka haastattelevat, poluttavat ja sopivat etenemisestä asiakkaan kanssa. Esimerkiksi vuonna 2017 rekrytoitiin määräaikaisiin tehtäviin joko TEMin erillisrahan tai toimiston oman budjetin kautta yhteensä 165 asiantuntijaa, joiden panos näkyy selkeästi TE-toimiston tuloksissa. Uuden henkilöstön rekrytointi ja perehdyttäminen vievät kuitenkin vähimmillään aikaa muutamia kuukausia ja sitovat olemassa olevaa HTV-resurssia. Tästä syystä kovin lyhyet määräaikaisuudet eivät ehdi tuottaa haluttua toiminnallista tulosta. Esimerkiksi työllisyysmäärärahojen kautta työllistettävien ns. työnsuunnittelijoidenkin työsuhteen maksimiaika on kaksi vuotta.

Toimintamenomäärärahojen ja työllisyysmäärärahojen välillä on myös irrallisuutta. Kun työllisyysmäärärahoja lisätään, tulisi ymmärtää määrärahalisäyksen aiheuttama lisäkuormitus myös ELY-keskuksen työhön, sillä ELY vastaa työllisyysmäärärahoilla toteutettavien ostopalvelujen hankinnasta. Hallituksen esityksessä kasvupalvelulaista tämä on otettukin huomioon ainakin periaate-tasoalla ja todettu, että palvelutuotannon järjestämiskustannusten (hankinta-, hallinnointi- ja asiakasohjausresurssi) tulisi olla noin 10 % palveluiden hankintaan suunnatusta määrärahasta. Minkä tahansa palvelupilotti- tai aktiivimallirahoituksen yhteydessä ministeriön tulisi kohdentaa

toimintamenomäärärahoja myös ELY-keskukselle, eikä pelkästään TE-toimistolle.

Selonteossa on mainittu, että vuoden 2019 työllisyysmäärärahoja tullaan kertaluonteisesti leikkaamaan, koska aiemmilta vuosilta on kertynyt huomattava määrä siirtynyttä määrärahaa. Uudenmaan ELY-keskus haluaa huomauttaa, että ostopalvelujen hankinnan tai tukipäätöksien (starttiraha, palkkatuki) toteuttamisen volyymi ei Uudellamaalla ole pudonnut aiemmasta, vaan kyse on ollut rahoitusmallin muutoksen aiheuttamasta ongelmasta: suuri osa palkkatuesta ja startista rahoitetaan STM:n kautta työttömyysetuusmäärärahoilla, mikä on vähentänyt varsinaisen ns. 51-momentin eli työllisyysmäärärahan käyttötarvetta.

Edellä mainitun vuodelle 2019 ajoittuvan kertaluonteisen määrärahaleikkauksen taso tulisi määritellä aluekohtaisesti riittävän ajoissa, jotta vuonna 2018 tehtävät hankinnat voidaan suunnitella ja toteuttaa sillä laajuudella, että niihin on riittävästi määrärahaa myös vuonna 2019.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Hallinnonalakohtaiseen katsaukseen kirjattu yrittäjien työttömyysturvaoikeuden kohentaminen on kannatettava toimenpide.

Uudenmaan ELY-keskus on lausunut aiemmin lakiluonnokseen, jolla parannetaan työttömien mahdollisuutta opiskella omaehtoisesti. Muutos on kannatettava ja tavoitteiltaan perusteltu. Käytännön vaikutusta ja tarkoituksenmukaisuutta ei kuitenkaan täysin pystytä arvioimaan: päätoiminen opiskelu yhdistettynä työttömän perusvelvoitteisiin hakea ja ottaa vastaan kokoaikatyötä voi osoittautua hankalaksi yhtälöksi. Tulee myös selkeästi linjata, miten suhtaudutaan puolen vuoden koulutuksen päättyessä työnhakijan toimittamaan opintojen jatkohakemukseen.

6. Maakuntatalous

Yleiskatteellinen määräraha antaa maakunnalle laajan mahdollisuuden suunnata ja painottaa toimintaansa alueellisen tarpeen mukaan, mikä lienee keskeinen maakuntamallin vahvuus. Samanaikaisesti määräraharahoitusmalli merkitsee valtakunnallisesti yhtenäisestä kasvupalvelupolitiikasta luopumista. Työnhakijalle saattaa siis olla tarjolla hyvin eritasoisesti palveluja maakunnasta riippuen. Yleiskatteellisuus koskee toki muitakin maakunnan vastuulle siirtyviä tehtäviä. On mahdollista, että esimerkiksi ympäristöasiat huomioidaan maakunnissa kovin eri tasoisesti. Samalla asiasta voi muodostua merkittäväkin tasa-arvoasia, koska eri maakunnissa voi näin olla erilaiset mahdollisuudet asukkailla terveelliseen ja viihtyisään elinympäristöön.

Hallituksen esityksen mukaan kasvupalvelurahoituksen jakokriteereitä olisi kolme ja on epävarmaa, onko malli riittävän moniulotteinen takaamaan riittävän rahoituksen (työttömät työnhakijat, työttömyysaste ja yritysten toimipaikat, ks. HE laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, s. 35).

Kun määräraha myönnetään yleiskatteellisena, luopuvat valtio ja ministeriö myös mahdollisuudesta ohjata suoraan määrärahalla maakunnan harjoittamaa politiikkaa. Nykytilanteessa esimerkiksi TEM on pystynyt erillismäärärahoilla tukemaan hyvin suoraviivaisesti haluamaansa työvoimapolitiikka, josta viime aikaisena esimerkkinä nuorten työllistämistä tukevan hankinnan noin 20 miljoonan valtakunnallinen erillismääräraha.

7.2. Valtion kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet

Julkisen talouden suunnitelmassa (s. 52) Uudenmaan kasvupalvelujen erillisratkaisun kuntayhtymälle ollaan osoittamassa valtionapua eli määrärahaa vuositasolla noin 113 miljoona euroa. Esitetyn perusteella Uudenmaan ELY-keskus arvioi, että kasvupalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen suunnatut määrärahat tulevat Uudellamaalla vähenemään maakunta-uudistuksen ja erillisratkaisun myötä. Vuoden 2018 tasoon (TE-toimiston toimintamenomäärärahat ja työllisyysmäärärahat yhteensä) nähden pudotus ei tosin vaikuta erityisen suurelta, eikä esitetyn määrärahatason riittävyyttä muutoinkaan pysty täysin yksiselitteisesti arvioimaan. Rahoituksen tarvetta voi pienentää lakisääteisten tehtävien väheneminen ja aiempaa onnistuneempi tuottaja-järjestäjämallin soveltaminen. Myös mahdollinen työttömyysetuuksien aiempaa laajempi käyttö työllisyyspalvelujen rahoittamisessa voi vähentää kasvupalvelurahoituksen tarvetta.

Esitetyt kasvupalvelujen rahoituksen jakokriteerit on määritelty siten, että vaikkapa työttömyyden rakenteesta aiheutuvaa valtakunnallista vaihtelua ei niissä ole otettu huomioon (ks. edellä). Uudellamaalla esimerkiksi kotouttamisen ja maahanmuuttotyön osuus ja kustannukset ovat selvästi muuta maata suurempia.

Turvapaikanhakijoiden ja kansainvälistä suojelua saavien määrä nousi jyrkästi vuoden 2015 jälkeen. Viime vuosina tulijoiden määrät ovat jälleen huomattavasti vähentyneet. Siitä huolimatta on erittäin tärkeää, että valtion kunnille maksamien korvausten (kotouttamiskorvaus termi ei ole enää käytössä) määrää lisätään tulevina vuosina, koska korvauksia maksetaan 5-10 vuoden ajan ja kustannusvaikutuksia tulee vuosia myöhemmin.

Suomen lähivuosien pakolaistilanne on vaikeasti ennustettavissa, koska mm. EU-tason päätökset kansainvälistä suojelua saavien osalta ovat vasta valmisteluvaiheessa. Julkisen talouden on viisasta varautua siihen, että valtion kulut voivat nopeasti kasvaa (kunnille maksettavat korvaukset ja mm. kotoutumiskoulutus).

Yksikön päällikön po.
kehittämispäällikkö Hannu Hyytinen

Johtava asiantuntija Päivi Sipiläinen

TIEDOKSI Uudenmaan ELY-keskus
Uudenmaan TE-toimisto